



Y-SÄÄTIÖ

Toimekas-hanke

2017-2019

SISÄLLYS

Yhdessä parempi arki!	3
1.Hankkeen tausta ja tavoitteet	5
1.1 Hankkeen kohderyhmän määrittelyä	7
1.2 Asunto ensin, sosiaalinen kuntoutus sitten?	8
2. Mielekkäiden arkielämän toimintojen käynnistäminen	10
2.1 Mikä on mielekästä?	10
2.2 Sitoutuminen	13
2.3 Toiminnot osaksi arkea	18
3. Mitä saavutettiin	21
3.1 Organisaation kehittyminen	21
3.2 Aukkaiden kokemuksia	25
3.3 työntekijöiden näkemyksiä	26
3.4 Hankkeen merkitys	28
LÄHTEET	31
LIITTEET	

Yhdessä parempi arki!

Y-Säätiön koordinoiman ja STEAn rahoittaman Toimekas-hankkeen tavoitteena on ollut arjen mielekkään toiminnan kehittäminen asunnottomien asumispalveluissa. Arjen mielekkäillä toiminnoilla kyetään ennaltaehkäisemään asunnottomuutta ja torjumaan asunnottomuuden uusiutumista. Hankkeen tavoite kiteytyi ytimekkäästi yhteen lauseeseen: Yhdessä parempi arki! Tässä raportissa on tarkoitus nostaa esille niitä asioita, joista yhdessä parempi arki on muodostunut, mitä se on asumispalveluyksiköiltä tai toimijoilta vaatinut ja mitä sillä on saavutettu.

Toimekas-hankkeessa ovat Y-Säätiön lisäksi mukana olleet Helsingin Diakonissalaitos, Helsingin Vieraskoti ry, Suomen Pelastusarmeijan Säätiö, Sininauhasäätiö, Työterapinen yhdistys ry sekä VVA ry.

Hankkeen kohderyhmäksi määriteltiin (Entiset) pitkäaikaisasunnottomat, joilla on taustallaan pitkään kestänyt syrjäytyminen yhteiskunnasta ja arjenhallintataidoista, sekä kehittämistyöhön osallistuvat organisaatiot, heidän työntekijänsä ja kokemusasiantuntijansa. Näiden hanketoimijoiden kanssa on kolmivuotisen hankkeen aikana luotu yhdessä mielekäästä arkielämää asumispalveluyksiköihin. Jokaiseen mukana olleeseen asumispalveluyksikköön on saatu aikaan jäsentynyt sosiaalisen kuntoutuksen toiminnallinen kokonaisuus. Hankkeen aikana on lisäksi etsitty ratkaisuja asukkaiden toimintaan osallistumista estäville ja edistäville (esim. kannustinloukut, velat, karenssit ja niiden purkumahdollisuudet) tekijöille. Kehittämistyössä pyrittiin myös löytämään ja luomaan toimivia koulutus- ja opintopolkuja, vahvistamaan asukasosallisuutta ja kokemusasiantuntijuutta sekä kehittämään toimintaan mittareita ja seurantatyökaluja.

Hankkeen tavoite kiteytyi ytimekkäästi yhteen lauseeseen: Yhdessä parempi arki!
Tässä raportissa on tarkoitus nostaa esille niitä asioita, joista yhdessä parempi arki on muodostunut, mitä se on yksiköiltä vaatinut ja mitä sillä on saavutettu.

Raportista saavat toiminnallisuuden ja mielekkään arkielämän toimintojen kehittämisestä hanketoiminnan kautta muodostunutta tietoa ne asunnottomien-, päihde- tai mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden parissa työskentelevät, jotka haluavat kehittää asumispalveluyksikköön mielekästä arkea ja toiminnallista tekemistä.

Raportissa kerrotaan mielekkäiden arkielämän toimintojen merkityksestä sekä toteutuksesta. Liitteenä olevat lomakkeet ja materiaalit ovat hyödynnettävissä käytännön työskentelyyn

1.Hankkeen tausta ja tavoitteet

Asunnottomuus merkitsee sitä, että ihmisellä ei ole asuntoa tai omaa pysyvää ja turvallista paikkaa mihin mennä. Asunnottomuutta syntyy muun muassa tuloerojen, kaupungistumisen, liian kalliiden vuokrien ja vuokra-asuntojen vähyyden vuoksi. Asunnottomaksi joutumisen riski kasvaa vähävaraisuuden, päihteiden käytön, mielenterveysongelmien sekä syrjäytymisen vuoksi. Asunnottomuus on Suomessa tunnistettu yhteiskunnalliseksi ongelmaksi ja sen syihin on Suomessa kyetty vaikuttamaan Hallituksen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmien (PAAVO I 2008–2011, PAAVO II 2012–2015) avulla sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmalla (AUNE 2016–2019).

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmissä on kyetty tarjoamaan koteja pitkäaikaisasunnottomille, jotka tarvitsivat tiivistä tukea asumiseensa asunto ensin -periaatteen mukaisesti. Tämän periaatteen pohjalta pitkäaikaisasunnottomille rakennettiin tai remontoitiin asumispalveluyksiköitä, joissa asuminen perustuu huoneenvuokralain mukaiseen vuokrasopimukseen.

Asunnottomille tarkoitetuissa asumispalveluyksiköissä asuvien asukkaiden sosiaaliset ja terveydelliset ongelmat ovat usein monimutkaisia ja kyky toimia vuorovaikutuksessa toisten ihmisten saattaa olla alentunut merkittävästi. Yhteiskuntaan integroituminen on heillä ollut erittäin vaikeaa. Monet asumisyksiköiden asukkaat tarvitsevat perustaitoja yhteistoiminnasta ja vuorovaikutuksesta sekä harjoitusta näihin ohjatusti, matalalla kynnyksellä ja asiakkaan omassa asuinympäristössä.

Työvoimapaalvelut ovat tavoittamattomissa suurimmalle osalle asunnottomien palveluissa olevista asiakkaista. Palvelujen matalimmatkin muodot (esim. kuntouttava työtoiminta) perustuvat sopimukseen, joihin sitoutuminen on asukkaille jopa ylivoimaista. Tämän vuoksi asukkaille tarvitaan matalan kynnyksen osallistumisen mahdollisuuksia (sopimukseton valmennus). Samoin yhteiskunnan tarjoamiin muihin toimintaan ja harraste mahdollisuuksiin hakeutuminen on liian haasteellista ilman siihen tarvittavaa tukea.

Asunnottomuustoimijat ovat Toimekas-hankkeessa pyrkineet vastaamaan näihin asumispalveluyksiköissä esiin tulleisiin tarpeisiin. Hankkeessa mukana olevat toimijat (Y-Säätiö, Helsingin Diakonissalaitos, Helsingin Vieraskoti ry, Suomen Pelastusarmeijan Säätiö, Sininauhasäätiö, Työterapinen yhdistys ry sekä VVA ry) tuottavat kaikki asunnottomien asumispalveluja, joihin on myös liitetty yhteisöön ja yhteiskuntaan integroivaa toimintaa. Käytännössä tällainen arjen mielekkyyttä asukkaan elämään lisäävä toiminta on Toimekas-hankkeessa ollut esimerkiksi matalan kynnyksen työtoimintaa tai esimerkiksi harraste-, kulttuuri- tai ryhmätoimintaa. Toiminnan tavoitteena on tukea asukkaan voimaantumista ja siten asumisen onnistumista. Toiminnoille tunnusomaista ovat asukkaan vapaaehtoinen osallistuminen oman toimintakyvyn mukaan.

Hanketoiminnassa keskeisiä periaatteita ovat olleet asukkaiden vahva osallistuminen toiminnan suunnitteluun, vertaisuus, sekä yhteys asukkaan asumiseen. Toiminta on ollut luonteeltaan asunnottomuuden uusiutumista ehkäisevää. Mielekäs arkielämän toiminta ylläpitää ja vahvistaa asukkaan osallisuutta, voimaantumista, toiminnallisia valmiuksia ja vakauttaa elämäntilannetta. Yhteisössä toimimisen tavoitteena on poistaa yksinäisyyttä ja eristäytyneisyyttä. Toimekas-hankkeessa kehitettävä arjen mielekäs toiminta ei ole ollut ennen hanketta kovin jäsentynyttä ja järjestelmällistä, mutta jäsentymättömyydessäänkin toiminnalla on ollut vaikutusta asukkaiden hyvinvointiin.

Toimekas-hanketta suunniteltiin pitkään ja hankkeen tarpeellisuus nähtiin muun muassa Pitäjänmäen asumispalveluyksikössä tehdyn selvityksen tuloksista. Pelastusarmeijan v.2011 käynnistyneessä Pitäjänmäen asumispalveluyksikössä puoli vuotta toiminnan käynnistymisen jälkeen tehdyssä selvityksessä (Sosiaalikehitys Oy, 2011) todettiin matalan kynnyksen työtoiminnan keskeinen merkitys mielekkään tekemisen, persoonallisuuden kehittymisen sekä osallisuuden lisääntymiseen. Samaa yksikköä tutkittiin kustannusvaikutusten osalta myöhemmin (Tampereen teknillinen yliopisto, 2013). Tutkimuksessa todettiin osan asukkaista kokeneen keskeisenä hyötynä matalan kynnyksen työtoiminnan. Muutama vastaaja tutkimuksessa korosti työtoimintaa päihteettömyyttä edistävänä tekijänä. Osa haastatelluista toi esiin osallistumisen työtoimintaan keskeisenä päivien sisältöön liittyvänä muutoksena. Työtoiminta ja siitä

saatava nk. ahkeruusraha nähtiin positiivisena asiana. Tarve Toimekas-hankkeen kaltaiselle kehittämishankkeelle on tullut esille jo PAAVO-ohjelman aikana, joten se sisällytettiin myös asunnottomuuden ennaltaehkäisyohjelmaan (AUNE 2016–2019).

Toimekas-hankkeessa on pyritty tukemaan entisten asunnottomien osallisuutta, parantamaan työllistymisedellytyksiä, sekä selvitetty työllistymis- ja koulutuspolulla etenemiseen liittyviä kannustinloukkuja ja etsitty niihin ratkaisuja. Hankkeen suunnittelu alkoi jo vuonna 2014 ja suunnittelussa on ollut mukana myös itse entisiä asunnottomia. Heidän keskeisin viestinsä on ollut työtoiminnan merkitys arjen ja osallisuuden mahdollistajana ja sosiaalisten suhteiden rakentajana.

Toimekas-hankeen tavoitteena on ollut luoda Jäsentynyt sosiaalisen kuntoutuksen toiminnallinen kokonaisuus asunnottomien asumispalveluihin, sekä valtakunnallisella tasolla arjen mielekkään toiminnan mahdollisuuksien kehittäminen asunnottomuuden ennaltaehkäisyn ja uusiutumisen torjumisen välineenä.

1.1 Hankkeen kohderyhmän määrittelyä

Hankkeen toiminnassa mukana olevissa asumispalveluyksiköissä asuvat ihmiset ovat taustaltaan pitkäaikaisasunnottomia, eli henkilöitä, jotka ovat olleet sosiaalisten tai terveydellisten syiden vuoksi yli vuoden ajan asunnottomia tai joilla on ollut kolmen viime vuoden ajan toistuvasti asunnottomuutta. Näiden ihmisten sosiaaliset ja terveydelliset ongelmat ovat monimutkaisia. Pitkään kestänyt asunnottomuus on monesti aiheuttanut sen, että kyky toimia vuorovaikutuksessa toisten kanssa on alentunut merkittävästi. Yhteiskuntaan integroituminen on monien elämän historiaan kasaantuneiden syiden vuoksi ilman ohjausta vaikeaa.

Hanketyössä mukana olleilla organisaatioilla on kaikilla vuosien kokemus asunnottomuus työstä, sekä työskentelystä asumispalveluyksiköissä. He ovat kaikki

omalta osaltaan myös olleet mukana toteuttamassa hallituksen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmia sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmia.

Hankkeen kohderyhmän tavoittaminen oli fyysisesti helppoa, koska toimintoihin mukaan toivottavat ihmiset asuivat asumisyksiköissä, joissa kehittäjät työskentelivät.

Tavoittamiseen käytettiin sekä koko asumisyksikölle että henkilökohtaisesti asukkaille suunniteltuja info tilaisuuksia. Toimintoihin osallistui vuonna 2017 yhteensä 280 eri asukasta ja heillä käyntimääriä eri toiminnoissa oli yhteensä 3444. Vuonna 2018 kävijöitä oli 239 asukasta, joilla käyntimääriä oli 6274. 2019 kävijöitä oli 374 ja käyntimääriä 10 985.

Toimintoihin osallistuvat asukkaat olivat pääosin miehiä (noin 75%). Iältään asukkaat ovat 30-62 vuotiaita (92% osallistuneista).

1.2 Asunto ensin, sosiaalinen kuntoutus sitten?

Asunnon olemassaolo kuuluu ihmisen perusoikeuksiin. Hallituksen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmien sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmalla avulla on saatu ohjelmien kohderyhmälle asuntoja. Asunto ensin on asunnottomuustyön malli, jonka keskeinen näkemys on, että asunnottomuustyössä asunnon hankkiminen on etusijalla muihin tukitoimiin nähden. Kun asunnottomalle mahdollistetaan asuminen omassa asunnossa, auttaa se muiden sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ratkaisemista. Toisin sanoen muiden ongelmien ratkaiseminen ei ole edellytyksenä asumisen järjestämiselle, vaan malli toimii toisinpäin.

Asunnottomana ollessaan ihmisen arki muotoutuu pitkälti perustarpeiden varmistamiseen. Tulee pohtia missä viettää seuraavan yönä, sekä miten saa ravinto,

hygienia ja muut asiansa järjestymään. Myös sosiaaliset suhteet ovat saattaneet pääosin perustua siihen, missä milloinkin majoittuu tai kenen kanssa saa aikansa kulumaan. Monella pitkäaikaisasunnottomalla on asunnottomuus ongelman lisäksi myös muita elämää kuormittavia ongelmia, kuten mielenterveys-, päihde- ja sosiaalisia ongelmia.

Ongelmat ja niiden kanssa eläminen ovat luoneet elämään tietynlaisia käyttäytymistapaumia. Nämä käyttäytymistapaumukset, toimintatavat ja niistä syntynyt toimintarakenteet tukevat usein ongelmallista käytöstä. Omilla toimintatavoilla siis tuotetaan vaikutuksia todellisuuteen ja elämäntilanteeseen. Nämä toimintatavat ja rakenteet vaikuttavat myös identiteetin määrittämiseen. Kun oma toimintaympäristö liittyy kiinteästi ympäristöön ja ihmisiin, jotka tukevat ongelmallista käytöstä, nähdään myös oma itse tässä valossa. (Inkinen, Partanen & Sutinen 2000)

Tämän kaltaiset vääristyneet ja ongelmalliset toimintarakenteet kaventavat ihmisen toimintakykyä, mutta lisäävät myös yhteiskunnasta ja sen toimintaympäristöstä syrjäytymistä. Syrjäytyminen voidaankin siis nähdä osattomuutena niin aineellisesta hyvinvoinnista kuin yhteiskunnan toiminnastakin. (Inkinen, Partanen & Sutinen 2000)

Sosiaalisen kuntoutuksen menetelmillä tuetaan syrjäytyneiden henkilöiden paluuta yhteiskunnalliseen osallisuuteen vahvistamalla sosiaalista toimintakykyä ja sosiaalisen vuorovaikutuksen edellytyksiä. Sosiaalinen kuntoutus on asiakkaan tarpeista lähtevää, hänen omien etujensa mukaista tukea ja ohjausta elämänhallinnan ja arjen parantamiseksi. Sosiaalisessa kuntoutuksessa voidaan käyttää moniammatillista tukea ja ohjausta, yksilö- ja ryhmätyötä, vertaistukea sekä muita sosiaalisia vuorovaikutussuhteita edistäviä ja elämänhallintaa edistäviä työmenetelmiä. (Hinkka, Koivisto, Haverinen 2006)

Asunnon saaminen on mahdollistanut sen, ettei omista elämän perustarpeista tarvitse enää kantaa päivittäin huolta. Monissa asumispalveluyksiköissä on tarjolla edullisesti

ostettavia aterioita, pyykin pesu ja hygienian hoitaminen on mahdollista ja asioiden hoitoon saa tarvittaessa tukea työntekijöiltä.

Ihmisellä on siis paljon paremmat mahdollisuudet käyttäytymistaipumustensa muuttamiseen. Koska erilaiset yhteisöt tai toimintaympäristöt tukevat ihmisen käyttäytymistaipumuksia, voidaan yhteisön ja toimintaympäristön avulla myös tukea oikeanlaisia käyttäytymistaipumuksia. (Särkelä 2001).

Toimekas-hankkeessa tavoitteena oli luoda hankkeessa mukana oleviin asumispalveluyksiköihin sellainen yhteisö ja toimintaympäristö, joka tukisi asukkaita mielekkäisiin arkielämän toimintoihin. Samoin asukkaiden toivottiin yhteisen toiminnan kautta saavan kokemuksen siitä, että he kuuluvat osaksi tätä sosiaalista yhteisöä. Yhdessä siis luotiin edellytyksiä toisiin toimimiselle, siinä kehittymiselle ja sosiaaliselle kuntoutukselle.

2. Mielekkäiden arkielämän toimintojen käynnistäminen

2.1 Mikä on mielekästä?

Yksilö itse määrittelee sen, minkä hän kokee elämälleen mielekkääksi. Mielekäs toiminta tukee asukkaan voimaantumista ja siten asumisen onnistumista. Toimekas-hankkeen alussa osalla hanke organisaatioita oli ollut tarjolla ohjattua toimintaa, osalla taas ei. Ne hanke organisaatiot, joissa toimintaa ei ollut ollut aiemmin, aloittivat mielekkäiden arkielämän toimintojen suunnittelun sillä, että asukkailta kysyttiin heidän kiinnostuksen kohteitaan. Asukkaat saivat siis itse vaikuttaa paitsi kehittämiseen myös toimintojen suunnitteluun.

Ennen alkukyselyn toteutusta oli pohdittu, mitä toimintoja asumisyksiköllä on realistisesti mahdollista tarjota, jolloin vaihtoehtoiksi eri toiminnoille ei laitettu sellaisia toimintoja,

joita ei olisi edes mahdollista aloittaa. Eri asumispalveluyksiköissä kysyttiin tai tarjottiin siis hieman erilaisia vaihtoehtoja toteutettaviksi toiminnoiksi. (Esimerkki kyselystä liitteessä 1)

Asumispalveluyksiköissä järjestettiin myös yleisiä infotilaisuuksia Toimekas-hankkeesta ja käytiin keskusteluja asumisyksiköiden asukkaiden kanssa siitä, minkälaiset toiminnot koettaisiin mielekkäinä. Yhteenvedona voitiin todeta, että asukkailla oli kiinnostusta aktiiviseen toimintaan. Monet asukkaista toivoivat mielekkääksi tekemiseksi jotain työtoimintoja. Konkreettista tekemistä, jossa näkisi oman työnsä tulokset. Hankkeen edetessä myös toimintojen kävijä- ja käyntimäärien seurannassa työtoiminnot nousevat suosituimmiksi mielekkään tekemisen muodoiksi. 52% toimintoihin osallistuneista asukkaista osallistui erilaisiin työtoimintoihin, kuten työosuusraha työhön, kuntouttavaan työtoimintaan tai työkokeiluun.

Työllä on suomalaisille suuri merkitys arkielämän järjestäjänä ja sosiaalisena yhteisönä (Rintamäki 2016). Työ on tärkeä arkielämän rutiini toiminto, joka jäsentää päivän. Työ on toki toimeentulon lähde mutta sen lisäksi työ antaa tekijälleen merkityksellisyyden ja tarpeellisuuden tunteen. Työllä on oleellinen yhteistoiminnallisuutta lisäävä ja kuntouttava merkitys. Toimekas-hankkeessa työt koostuivat lähinnä matalan kynnyksen työtoiminnoista, joissa työt liittyvät jokapäiväisiin tehtäviin kuten siivoukseen, ruoan valmistukseen ja kiinteistöjen huoltoon.

Työn vastapainona elämässä on monesti vapaa-aika, jonka kukin käyttää myöskin omien mieltymystensä mukaisesti. Vapaa-ajaksi katsotaan erilainen rentoutumista ja virkistäytymistä tuottava toiminta. (Liikkanen 2009). Etenkin liikuntaan, retkiin ja elokuvaan koettiin kyselyiden perusteella kiinnostusta. Työn lisäksi Toimekas-hankkeessa tarjottiin mahdollisuuksia erilaisiin harrastusmahdollisuuksiin, jotka keskittyivät muun muassa kädentaitoihin, liikuntaan tai elokuvien katseluun. Näitä mielekkäitä arkielämän toimintoja, työ- että vapaa-ajan toimintoja, pyrittiin tarjoamaan asukkaiden mieltymyksiensä mukaan. Tärkeää asukkaiden mukaan saamisessa oli juurikin se, että heiltä itseltään kysyttiin siitä mitä toimintoja he kokisivat mielekkäiksi ja

mihin he olisivat valmiita osallistumaan. Toiminnoille tunnusomaista oli asukkaan vapaaehtoinen osallistuminen oman toimintakyvyn mukaan.

Koska hankkeen alussa tehdyt alkukyselyt ja asukkailta saatu palaute osoittivat selkeää kiinnostusta ja tarvetta erilaisiin mielekkäisiin arkielämän toimintoihin, tulisi myös niihin antaa mahdollisuuksia osallistua. Samalla todettiin, että asukkaille toteutettavaa harrastetoimintoja tulisi myös kehittää ja laajentaa siten, että ne olisivat mahdollisimman matalalla kynnyksellä saavutettavissa. Myös yksilöllisiä toiveita tulisi huomioida mahdollisimman hyvin.

Kaikkien järjestettyjen töiden ja toimintojen tulee olla arvokkaita ja merkityksellisiä. Jos ne koetaan sellaisiksi asumispalveluyksikössä, antavat ne myös asukkaalle kokemuksen siitä, että hän on merkityksellinen ja tärkeä. Hän saa myös kokemuksen omasta kyvykkyydestään. Hankkeessa käynnistetyt matalan kynnyksen työtoiminnot koostuivatkin pitkälti sellaisista töistä, joita aiemmin hoidettiin jonkun ulkopuolisen tai talon sisäisen toimijan toimesta. Siivoustyötä oli aiemmin voinut toteuttaa palkattu siivooja tai ulkopuolinen siivousfirma, ja sen toteutus annettiin asukkaiden vastuulle. Vastaavasti matalan kynnyksen työtoiminnoilla voitiin toteuttaa toisten ihmisten tarpeisiin tavaroita, kuten mattoja, poppanoita, heijastimia tai käsitöitä. Lisäksi töitä ja toimintoja muodostettiin suoraan asukkaiden omista ehdotuksista ja mielenkiinnonkohteista.

Työn tai toimintojen mielekkyys ei siis koostu ainoastaan työn tai toiminnan sisällöstä, vaan mielekkyyden kokemuksen saavuttamiseen liittyvät myös toimintoihin osallistuvat muut ihmiset, työstä- tai toiminnoista saatu korvaus ja käytännön asiat. Tärkeintä on, että asukas voi kokea kuuluvansa osaksi tätä kokonaisuutta, jossa toimii tai työskentelee. Työntekijöiden rooli on näin ollen mielekkyyden kokemuksen saavuttamisessa merkittävä. Työntekijöiden tulee itse osoittaa olevansa innostuneita ja kiinnostuneita paitsi omasta työtehtävästään, niin kuin myös yhteisen toiminnan järjestämisestä.

2.2 Sitoutuminen

Mielekkyydestä päästään helposti sitoutumiseen. On todennäköisempää, että ihminen sitoutuu toimintoihin, jotka hän kokee mielekkäiksi. Tämä pätee niin asukkaisiin, kun työntekijöihinkin. Niinpä mielekkäitä arkielämän toimintoja suunniteltaessa kysyttiin myös työntekijöiden kiinnostuksen kohteita. Näin saatiin mielekkäille arkielämän toiminnoille myös ohjaajia, jotka kokivat tehtävänsä mielekkäinä. Tämä oli toimintojen onnistumisen kannalta oleellista. Jos työntekijä kokee tehtävänsä mielekkäänä ja on siihen motivoitunut, on todennäköisempää, että myös asukas motivoituu hänen kanssaan toimimiseen. Richard M. Ryanin ja Edward L. Decin luoma itseohjautuvuusteorian (self-determination theory) mukaan ihmiset yleisesti ottaen nauttivat sellaisten asioiden tekemisestä, joissa he pärjäävät ja joista he ovat kiinnostuneita (Psychological Inquiry 2000).

Hankkeessa suunniteltuihin ja aloitettuihin toimintoihin osallistuneilta työntekijöiltä myös kyseltiin hankkeen alussa kokemuksia uusien toimintojen toteuttamisesta. (Liite 2) Näin pystyttiin nopeasti vaikuttamaan mahdollisesti esiin tulleisiin ongelmakohtiin ja haasteisiin. Yhtenä toiveena kyselyistä ja käydyistä keskusteluista nousi esiin ryhmänohjaustaitojen puute. Tähän asiaan järjestettiin hankkeessa yhteistä koulutusta. Koulutuksen myötä työntekijöiden osaaminen ja varmuus ryhmien ohjaamiseen lisääntyi.

Toimintoihin sitoutumista ja osallistumisen syitä kartoitettiin tekemällä kyselyitä niille asukkaille, jotka olivat osallistuneet erilaisiin toimintoihin jo ennen Toimekas-hanketta (Liite 3). Näistä kyselyistä saatiin tietoa niistä asioista, jotka kannustavat osallistumiseen ja sitoutumiseen. Osalla asukkaista osallistumisen syynä oli oman työkyvyn testaaminen ja ammattitaidon ylläpitäminen. Moni toimintoihin osallistunut asukas oli eläkkeellä, joten tästä voitiin päätellä, että matalan kynnyksen työtoiminnan tavoitteena ei ole välttämättä se, että asukkaat haluavat kuntoutua kohti työvoimatoimiston palveluita vaan työn tarkoituksena on tuoda arkeen mielekkästä tekemistä.

Työtoiminnoista saatu työosuusraha (Tulooverolaki 92:n § 23) koettiin yhtenä syynä osallistua toimintoihin ja se motivoi työskentelyyn. Kuitenkin vastaukset hajaantuivat

tässä melko paljon, joten osallistumisen ainoana motiivina ei voida nähdä taloudellista korvausta. Kyselyissä asukkaat kokivat myös että työtehtävät ovat mielekkäitä, toiminnoista on löytynyt itselle sopivia työtehtäviä, tehtävät koetaan tärkeiksi ja yhteiset toiminnot antavat kokemuksen siitä että asukas kuuluu johonkin. Vastauksista saatiin siis kannustavia tuloksia sen suhteen, että hankkeessa suunnitelluissa ja jo nyt toteutetuissa toiminnoissa oli onnistuttu.

Toisaalta kartoitettiin myös toimintoihin osallistumattomilta asukkailta niitä esteitä tai syitä, joiden vuoksi he eivät ole osallistuneet ennen Toimekas-hanketta toteutettuihin toimintoihin. Yhtä tärkeää kuin motivaation löytäminen on myös toimintaan osallistumisen esteiden karsiminen. Jokaisessa yksikössä käytiin lävitse myös näitä kyselyyn osallistuneiden asukkaiden nimeämiä osallistumisen esteitä ja etsittiin niille ratkaisuja. Valtaosalla vastaajista pääasiallisena tulonlähteenä on eläke ja eläkkeellä oleminen näkyi jonkin verran myös vastauksissa siinä, miksi asukas ei halua osallistua työtoimintaan. Moni koki, että on jo niin sanotun työrupeaman omassa elämässään suorittanut eikä koe tarvetta ottaa osaa työtoimintaan. Kartoitettaessa syitä osallistumattomuuteen, yksilöön liittyvät tekijät olivat vahvoilla. Tällaisia asukkaiden itsensä mainitsemia tekijöitä olivat muun muassa heikko terveydentila, voimavarojen riittämättömyys sekä päihteidenkäyttö. Samoin osa vastaajista koki, ettei heillä ole riittävästi tietoa työtoiminnasta sekä saman verran koki, että työtoiminnasta maksetaan liian vähän korvausta. (Liite 4) vastauksista kävi ilmi, että joillekin asukkaille matalankin kynnyksen toiminta koettiin itselle liian vaativana.

Hankkeen toimintaan osallistuneilta työntekijöiltä kartoitettiin vastaavia asioita. (Liite 5) Työntekijöiden kyselystä kävi ilmi, että työntekijöiden mielestä yhtä lailla työosuusraha, kun työtehtävien mielekkyys motivoi asukkaita osallistumaa toimintaan. Tärkeänä nähtiin se, että asukas näkee oman kätensä jäljen tai toiminnan merkityksen ja tärkeyden. Vastauksista kävi myös ilmi, että kun kynnyksen toimintaan osallistumiseen on uskallettu ylittää, tulee asukas suurella todennäköisyydellä toimintaan mukaan myös uudestaan.

Samoin työntekijät kokivat, että asukkaat saavat voimaantumisen kokemuksia saadessaan vaikuttaa työtehtäviin sekä niiden toteutukseen. Kokemus omasta kyvykkyydestä kohottaa itsetuntoa. Yhteiset työpalaverit vahvistavat osallisuuden kokemusta ja antavat asukkaalle mahdollisuuden esittää ajatuksiaan ja kehittämisideoitaan sekä tulla kuulluksi. Esimerkiksi keskustelut vastuu kysymyksistä, sääntöjen luomisesta ja rooleista ovat työntekijöiden mukaan vaikuttaneet asukkaiden oman identiteetin vahvistumiseen ja sosiaaliseen kasvuun. Vastuun antaminen asukkaille lisäsi työntekijöiden mukaan asukkaiden sitoutumista ja motivoi osallistumaan.

Yhteinen keskustelu ja yhdessä toimiminen ovat työntekijöiden mukaan vaikuttaneet myös yleiseen ilmapiiriin positiivisesti. Toimintaan osallistuvien asukkaiden kesken saatiin aikaan ”me-henki” ja tiettyyn toimintaan porukaan kuulumisesta asukkaat selkeästi kokivat ylpeyttä.

Työntekijät kokivat, että heillä itsellään on tärkeä rooli asukkaiden motivoimisessa ja innostamisessa osallistumiseen. Koko työyhteisön innostaminen yhteiseen tekemiseen ja toimintaan nähtiin myös tärkeänä. Kun työntekijät innostuvat, niin luo tämä edellytyksiä myös asukkaiden innostumiselle.

Työntekijöiltä kysyttiin myös asukkaiden osallistumisen esteistä. Ne poikkesivat jonkin verran aiemmin käsitellyistä asukkaiden mainitsemista esteistä. Yhtenä esteenä työntekijät näkivät työntekijöiden väärät asenteet. Se, että asukkaille ei uskalleta antaa vastuuta eikä luoteta heidän tekemiseensä. Työntekijät saattavat unohtaa millaisista tilanteista nämä ihmiset ovat asunnottomana ollessaan selviytyneet, joten varmaan asumispalveluyksikössä on olemassa työtehtäviä ja vastuita, joista he selviävät. Toisaalta kyselyssä tuli myös ilmi, että työntekijöiden pitää uskoa asukkaisiin. Asukkaiden itsetunnon katsottiin olevan niin alhaalla, että he eivät itse itseensä ja voimavaroihinsa välttämättä uskoisi. Työntekijän tehtävänä onkin kannustaa asukkaita tämän uskon voimistamiseen.

Myös resurssipula nähtiin yhtenä olemassa olevana esteenä. Niistä työntekijöistä, jotka kykenevät ohjaamaan työtoimintoja on pulaa. Toisaalta pulaa oli myös materiaalista, laitteista tai tiloista. Eli toimintaa ei aina kyetty tarjoamaan niin laajana ja monipuolisena kun mitä olisi haluttu. Esteisiin nähtiin kuitenkin olevan ratkaisuvaihtoehtoja.

Tiedottaminen ja asenne muutoksen aikaansaaminen nähtiin tärkeänä. Samoin koettiin, että kun toimintojen merkityksestä puhutaan helpottaa se resurssien saamista ja löytämistä. Kun työyhteisössä kyetään näkemään nämä esteet, voidaan niihin vaikuttaa siten että asukkaiden osallistumista kyetään tukemaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Resurssipulaan lähdettiin etsimään ratkaisuja organisaatioiden tilojen yhteiskäytöstä, yhteisistä viikko-ohjelmista sekä vapaaehtoisten järjestämistä toiminnoista.

Sekä osallistumiseen, että sitoutumiseen sekä toimintoihin osallistumattomuuteen liittyviä syitä kysyttiin hankkeen edetessä useammalla kyselyllä. Näin toimintoja ja niiden toteutusta pystyttiin kehittämään koko ajan niin työntekijöiden, kun asukkaidenkin tarpeita vastaaviksi.

Sekä asukkailta, että työntekijöiltä kartoitettiin myös yhteiskunnan asettamia esteitä. Kannustinloukkujen kartoittaminen on ollut vaikeaa. Työosuusraha ei sinällään pääsääntöisesti vaikuta kenenkään osallistujien tuloihin, mutta sen sijaan siirtyminen osa-aikaiseen työhön, vapaa ehtoistyöhön tms. muuhun toimintaan voi vaikuttaa osallistujan tukiin ja etuuksiin. Se vaikuttaako jostain saatu korvaus muihin kelan tukiin ja etuuksiin on todella työntekijä kohtaista. Vaikka osallistujat olisivat keskenään samassa elämäntilanteessa, on toisen asukkaan ollut mahdollista saada itselleen pientä korvausta tekemästään toimesta ilman että se vaikuttaa mihinkään ja toisen asukkaan kohdalla tämä erillisen korvauksen maksaminen ei ole ollut mahdollista. Mahdollisen lisätulon vaikutukset etuuksiin eivät siis olleet millään tavalla ennakoitavissa.

On myös huomattu, että vaikka rahallisiin etuuksiin sinällään ei tule muutoksia niin korvauksen saajalta voidaan evätä aiemmin saatu maksusitoumus vaikkapa reseptilääkkeisiin, jotka hinnaltaan voivat tulla saatua korvausta suuremmaksi.

Aktiivimalli on myös puhututtanut joidenkin osallistujien kohdalla. On huomattu, että jos esimerkiksi henkilön työllistymissuunnitelmaan on kirjattu jotain (esim ESR-rahoitteiseen hankkeeseen osallistuminen), jota ei hyväksytä aktiivimalliin aiheuttaa se ongelman. Henkilö itse ei myöskään ole voinut tähän kirjaukseen vaikuttaa tai ymmärtänyt sen merkitystä. Aktiivimalliin ei myöskään pääosin hyväksytä muita kuin TE-toimiston koulutuksia, jotka ovat liian vaativia Toimekas-hankkeen kohderyhmälle. Koulutusten kokonaiskesto on 3-6 kk, koulutuspäiviä on 5 päivää viikossa ja ne ovat pituudeltaan 7,5 tunnin mittaisia.

Keikkatyöt ja tilapäiset työsuhteet ovat lisääntyneet, joten sitä kautta työelämään pääsy on helpottanut, mutta tukijärjestelmä ei kannusta keikkatyöhön tai tilapäisiin työsuhteisiin. Kun tuet katkeavat palkanmaksun vuoksi, on niiden käsittelyaika palkan maksun päättyessä kohtuuttoman pitkä. Kelalla olisi mahdollisuus jatkaa esimerkiksi työmarkkinatuen maksua ja periä palkkaosa jälkikäteen, mutta kela on päättänyt toimia näin ainoastaan opettajien kohdalla. Monen henkilön kohdalla velat ovat este työllistymiselle.

Myös työkykyisyyden selvittely on ollut hankalaa. Joidenkin henkilöiden kohdalla on hyväksytty sosiaalityöntekijän lausunto siitä, että henkilö ei ole työnhaku kuntoinen (Työnhaun voimassaolo). Joidenkin kohdalla taas ei. Päätöksen hyväksymisestä tekee yksittäinen kelan työntekijä. Kelan työntekijä voi myös päättää hyväksyykö hän henkilön sairasloman vaiko ei. TE-palveluilla on mahdollisuus ohjata asiakkaansa terveystarkastukseen, mutta niihin jonot ovat olleet 2-3 kuukautta. Työkyky selvityksen jonot voivat puolestaan olla 2-3 vuoden mittaisia. Työkyky selvitykseen tarvitaan myös täysin päihteen jakso.

Työkokeilut voisivat jollain henkilöllä olla porras työelämään, mutta työkokeilujen maksimi kesto on 6kk, jonka jälkeen tulee seuraavaan kokeiluun olla vuoden mittainen tauko. Tämä tauko tuntuu kohtuuttoman pitkältä. Näitä yleisempiä esteitä käytiin Toimekas-hankkeen aikana läpi Kelan, Työvoimapalveluiden sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) osallistavan sosiaaliturvan kokeilu hankkeen kanssa.

2.3 Toiminnot osaksi arkea

Toimekas-hankkeen yhtenä tavoitteena oli asukkaiden osallisuuden lisääminen ja voimaantumisen kokemusten saavuttaminen. Osallistuminen ja osallisuus ovat kaksi eri asiaa. Osallisuus on autonomiaa ja vaikuttamista, kun taas osallistuminen saattaa olla pelkkää läsnäoloa. Osallisuuden käsite on helpommin ymmärrettävissä, kun ajattelee sen olevan vastakäsite osattomuudelle. (Kujala 1996) Mielekkäiden arkielämäntoimintojen tavoitteena on tarjota asiakkaille osallisuuden kokemuksia sekä tukea heitä autonomiassa ja itseohjautuvuudessa.

Osallisuudelle läheinen käsite on voimaantuminen (engl. Empowerment). Sillä tarkoitetaan ihmisen voimavaraistumista ja toimintavoiman kasvamista. Näiden osallisuuden ja voimaantumisen tunteiden saavuttamisen kautta ihmisen vaikutusmahdollisuudet oman elämän hallintaan ja autonomiaan lisääntyvät (Kuronen 2004). Voimaantumisen ja sitoutumisen voidaan katsoa olevan kytköksissä toisiinsa. Usein jos ihminen on voimaantunut, ja kokee olevansa osallisena, on hän yleensä silloin myös sitoutunut. Osallisuuden kokemus, voimaantuminen ja sitoutuminen tukevat toisiaan. (Somerkivi 2000) Arkielämän toimintojen toteutuksessa sitoutumisen saavuttamisella tuettiin siis myös osallistujien osallisuuden ja voimaantumisen kokemuksia.

Uusien mielekkäiden arkielämän toimintojen tavoitteena on asukkaan voimaantuminen, oman toimintavoiman löytäminen. Osallistuminen ja sitoutuminen uusiin toimintoihin voidaan määritellä toiminnan ja käyttäytymistäipumusten muutokseksi, jonka tavoitteena on toimintakyvyn, itsenäisen selviytymisen ja hyvinvoinnin edistäminen. Osallistumisella ja sitoutumisella uusiin toimintoihin, haluttiin, että asukas näkisi toisin toimimisen mahdollisuuden. Uusien mielekkäiden arkielämän toimintojen avulla harjoitellaan turvallisesti uusia vaihtoehtoisia toimintatapoja. Voimaantumista kyetään tukemaan työntekijöiden työpanoksella sekä turvallisesti koetussa ilmapiirissä, jossa asukkaat saavat arvostuksen, kunnioituksen ja luottamuksen kokemuksia. Näiden kokemusten seurauksena asukas uskaltautuu luottamaan itseensä ja omiin voimavaroihinsa. (Siitonen 1999)

Hankeen kohderyhmänä olevat asukkaat olivat monesti saaneet aiemmat voimaantumisen ja osallisuuden kokemuksensa päihteiden käytöstä. Päihteiden käytöstä oli mahdollisesti tällöin saatu myös itseluottamusta ja uskoa omiin voimavaroihin. Mielekkäiden arkielämän toimintojen haasteena olikin saada asukkaille aikaan tämä sama tunne tai ainakin käynnistää asiakkaassa prosessi, jossa usko itseensä ja omiin voimavaroihinsa palautuisi heille myös selvinpäin ollessa. Sosiaalisen kuntoutuksen avulla vahvistetaan ihmisen toimintakykyä ja edistetään osallisuutta.

Perinteisesti sosiaalisen kuntoutuksen lähtökohtana on sosiaalisen toimintakyvyn saavuttaminen, joka pitää sisällään kyvyn toimia yhteiskunnan hyödyllisenä ja tuottavana jäsenenä. Sosiaalisen toimintakyvyn saavuttamisena voidaan nähdä kyky selviytyä erilaisista sosiaalisista tilanteista sekä saavuttaa paras mahdollinen osallistuminen yhteiskuntaan. (Hinkka, Koivisto, Haverinen 2006)

Toimintoihin sitoutuminen näkyy asiakastilastoissa kävijämäärien vakiintumisena sekä käyntimäärien nousuna. Hankkeen alussa kävijöitä oli enemmän, koska moni asukkaista kävi kokeilemassa toimintoja esimerkiksi vain kerran. Alun jälkeen kävijämäärät hieman pienenivät ja vakiintuivat, mutta käyntimäärät nousivat. Hankkeen edetessä kävijät vakiintuivat ja he sitoutuivat järjestettyihin toimintoihin. Käyntimääriä lisäsi hankkeen edetessä myös toimintojen monipuolistuminen. Hankkeessa kehitetyissä toiminnoissa mukana olleet asukkaat saatiin hankkeen edetessä mukaan myös kehittämistyön suunnitteluun, ja he toimivat kokemusasiantuntijoina sekä osallistuivat hankkeen työryhmä työskentelyyn. Ne asukkaat, jotka siis kokivat toiminnot mielekkäinä, sitoutuivat toteutettuihin toimintoihin ja kävivät niissä säännöllisesti. Lisäksi toiminnoissa jonkun aikaa käyneet asukkaat saattoivat lisätä aiemman yhden viikoittaisen käyntinsä kolmeen viikoittaiseen käyntiin tai osallistuivat useampaan tarjolla olevaan toimintaan. Tämä kertoo siitä, että myös asukkaiden kyvyt, taidot ja toimintavoima kasvoivat hankkeen edetessä.

Toimekas-hankkeen tavoitteena oli paitsi luoda mielekkäitä arkielämän toimintoja, mutta myös luoda jäsentynyt sosiaalisen kuntoutuksen toiminnallinen kokonaisuus asunnottomien asumispalveluihin. Toiminnallinen kokonaisuus syntyi toistolla. Hyväksi havaittuja toimintoja siis toistettiin ja toistettiin ja vähitellen erilaisista työ- ja vapaa-ajan toiminnoista muodostui jokaiseen hankkeessa mukana olleeseen asumispalveluyksikköön säännöllinen viikko ohjelma sekä toiminnallinen kokonaisuus jota hyödynnettiin asukkaiden kuntoutumisessa. Jokaisessa asumisyksikössä on tällä hetkellä toiminnassa huomioitu se, että jokainen yksikköön muuttava tai siellä jo asuva asukas pääsisi olemaan osallisena yhteisön toiminnoissa ja että arjen mielekkäitä toiminnoilla kyetään tukemaan niin arjessa selviytymistä kuin vuorovaikutustaitoja. Säännöllisillä toimintojen suunnittelulla ja toteutuksilla tuettiin paitsi normaalia päivärytmiä, kuin myös päivien rutiinia. Jos toimintoja järjestettäisiin joskus ja silloin tällöin, olisi niihin sitoutuminen vaikeampaa. Kun samat toiminnot toistuivat samassa paikassa samaan aikaan, olivat ne helposti saavutettavissa.

Uusien asukkaiden perehdytyksissä sekä yksikköjen yhteisissä kokouksissa pidetään jatkuvasti yllä asukkaiden tietoisuutta toiminnallisista mahdollisuuksista. Viikko-ohjelmia pidetään esillä asumisyksikön ilmoitustaululla tai yleisen tilan seinällä. Osahankkeissa tehtiin myös kirjallisia kuvaksia siitä, mitä eri työtoiminnot sisältävät ja mitä ne tarkoittavat. Tarkoilla tehtävän- ja työnkuvauksilla helpotettiin orientoitumista ja tehtävänkuvauksen hahmottamista. Kaikilla toiminnoilla pyrittiin tukemaan asukkaiden yhteisöön kuulumista ja osallisuuden vahvistamista.

Toimintojen aloittamisen vaiheessa osallistujalta kuluu energiaa uusiin ihmisiin tutustumiseen, yhteisten sääntöjen tai toimintatapojen sisäistämiseen sekä uusien toimintojen oppimiseen. Kun samoja asioita toistettiin ja toistettiin, vapautui osallistujilta ajattelun resursseja itse toimintaan ja yhdessä olemiseen. Päivän rutiinien ja toimintojen ajallinen järjestäytyminen loi säännöllisen rytmin, joka toistuessaan muodostuu rutiiniksi. Asumispalveluyksiköiden päivä- ja viikkorytmit vakiintuivat hankkeen myötä ja rytmittyminen muodosti arkipäivän tukena toimivan säännönmukaisen rakenteen. Säännönmukaisuus puolestaan tuo elämään turvallisuutta.

Rutinoitumisella haettiin tukea uusille käyttäytymistäipumuksille. Jos aiemmin rutiinia oli ollut päihteiden käytön aloittaminen jo aamutuimaan, tuotiin uudella rutiinilla mahdollisuus toisenlaiseen arkirytmiiin. Henkilökunnan on huolehdittava siitä, että asumispalveluyksikössä tuetaan näitä uusia rutiineja ja toimintoja eikä ongelmallisten käyttäytymistäipumusten jatkumista. Lisäksi asukkaiden osallisuutta tulee koko ajan tukea ja vahvistaa jotta he saavat valmiuksia itseohjautuvuuteen ja harjaantuvat hallitsemaan paremmin omaa elämäänsä.

Asukkaat itse nostivat kyselyissä tärkeäksi tiedottamisen, säännöllisyyden ja ennalta sovitut toiminta päivät ja ajat. He myös kertoivat, että viikko-ohjelmat toivat arkipäiviin rutiinia niin päivärytmin kun viikkorytminkin suhteen. Rutiinit, päivärytmit ja säännöllinen viikko-ohjelma mainittiin myös kyselyssä niiksi positiivisiksi asioiksi, joita asukkaat ovat toiminnoista saaneet.

3. Mitä saavutettiin

3.1 Organisaation kehittyminen

Tärkeänä Toimekas-hankkeen saavutuksena voidaan nähdä yhteisöjen lujittuminen. Työntekijöiden ja asukkaiden osallistuminen paitsi yhteisten toimintojen suorittamiseen, mutta myös kehittämiseen on mahdollistanut tilaisuuden sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja niiden käsittelemiseen koko organisaatiossa.

Mielekkäät arkielämän toiminnot ovat muodostaneet tärkeän sosiaalisen kuntoutuksen menetelmän. Jokaisessa asumisyksikössä on huomioitu toiminnallisuus kuntoutuksellisenä menetelmänä. Toiminnallinen kokonaisuus muodostuu jokaisessa yksikössä erilaisista toiminnallisista ryhmistä, joihin asukkaita ohjataan heidän mieltymyksiensä mukaan. Ryhmät sisältävät vuorovaikutusta, erilaisia työtehtäviä ja yhdessä toimimista. Erilaisista tehtävistä huolehtiminen on lisännyt vastuuntuntoa, pitkäjänteisyyttä ja osallisuutta. Mielekkäiden arkielämän toimintojen merkitys on kiistaton ihmisarvon ja itsetunnon perustana, niin asiakkaiden kuin henkilöstönkin

suhteen. Yhteinen tekeminen on lujittanut koko organisaation yhteisöllisyyttä. Eräs asukkaista kertoo Toimekas-hankkeen mahdollistaneen kaikille yhteisen kodin.

Yhteisissä toiminnoissa ja tehtävissä asukkaat ja työntekijät ovat harjaantuneet yhteistyöhön ja keskinäiseen vuorovaikutukseen. Tehdyssä kyselyssä 31% työntekijöistä ja 45% asukkaista valitsivat annetuista vastaus vaihtoehdoista sen, että yhteisiin toimintoihin osallistuminen on mukavaa yhdessäoloa. Samoin Asukkaista 64% valitsi annetuista vastaus vaihtoehdoista toimintoihin osallistuessaan saaneensa kokemuksen siitä, että on osa yhteisöä. Henkilökunnasta 31 % kertoi saaneensa kokemuksen siitä, että he ovat osa yhteisöä.

Asukkaiden palautteissa yhteisöön kuulumista on kuvattu muun muassa seuraavasti: "Tulee olo, että on hyödyksi-osa yhteisöä", "Ihmiset ovat ihmisenä toiselle", "Tapaan mielenkiintoisia ihmisiä, ja saan olla heidän kanssaan sinut". Työntekijät puolestaan ovat kuvanneet vastauksissaan hanke toimintaa muun muassa seuraavasti: "Asukkaiden osallisuus on lisännyt sosiaalista kuntoutusta, joka on saanut työn tuntumaan entistäkin merkityksellisemmältä.", "Toimekkaan mukana on lisääntynyt yhteinen mielekäs toiminta asukkaiden ja henkilökunnan välillä. Sekä myös asukkaille normaaliarkeen mukavaa tekemistä päihteiden käytön sijaan.", "Yksikkö rauhoittunut, yhteys asukkaisiin parantunut, hyvä mieli yhdessä tehdessä, uusien taitojen karttumisen näkeminen asukkaasta, asukkaiden uusien tai vanhojen piilossa olleiden taitojen löytyminen yhteisön voimavaraksi, päihteettömän päivät asukkailla lisääntyneet, vuorokausirytmiksi selkiintynyt joillain asukkailla, joidenkin asukkaiden kuntoutuminen kohti työkokeilua ja kuntouttavaa työtoimintaa lähtenyt käyntiin toimekkaan matalan kynnyksen työtoiminnasta, jne". Sekä asukkaiden, että työntekijöiden kokemusten mukaan yhteiset toiminnot olivat vaikuttaneet yhteisön toimintaan.

Nämä yhdessä luodut toiminnot, tilanteet ja keskinäinen vuorovaikutus sisältävät pitkälti vastaavanlaisia vaatimuksia, joita asukkaat tulevat hajasijoitettuun asuntoon muuttaessaankin kohtaamaan. Ja antavat siis mahdollisuuden näiden vaatimusten harjoitteluun sekä toisaalta myös korjaaviin kokemuksiin. Yhdessä toimiminen myös

poistaa yksinäisyyttä ja eristäytyneisyyttä. Asukkaat kokivat saaneensa toiminnoista hyvinä kokemuksina muun muassa toisten ihmisten läheisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteen. ”Oli kiva tutustua kaikkiin, jotka talossa asuu”, kirjoittaa yksi asukas kokemuksestaan. ”Ei tarvi olla yksin”, kirjoittaa toinen asukas.

Asumisen onnistumisen ja sosiaalisen kuntoutumisen edellytyksenä on erityisesti se, että asumisen ympärille järjestyy asumisen tuen lisäksi myös kokonaisvaltaisempaa sosiaalista tukea. Yhteiskuntaan palaaminen onnistuu parhaiten asteittain ja usein tarvitaan siihen valmentavaa tukea. Paras mahdollinen osallistuminen yhteiskuntaan on nähty työllistymisenä, jolloin yksilöstä tulee yhteiskunnan kannalta mahdollisimman tuottava toimija. Toimekas-hankkeessa työtoimintojen lisäksi tarjottiin myös erilaisia toimintoja, jotka sisälsivät arkielämän taitojen opettelua sekä kykyä huolehtia omasta ja läheisten hyvinvoinnista. Tavoitteena oli ikään kuin harjoitella niitä taitoja, joita tarvitaan, kun osallistutaan erilaisiin yhteiskunnan tarjoamiin toimintoihin ilman tukea.

Työllistyminen on suurimmalle hankkeen toiminnoissa mukana olleelle asukkaalle epärealistinen tavoite. Tämä otettiin rehellisesti esille toimintoja suunniteltaessa. Koska, jos hankkeessa olisi tähdätty ainoastaan työllistymiseen, eikä asukas olisi siihen pystynyt tai kyennyt, olisi tuotettu asukkaille turhia epäonnistumisia. Toisaalta niille asukkaille, joille työllistyminen tai kouluttautuminen oli mahdollista, räätälöitiin opinto- ja koulutuspolkuja sekä tehtiin työllistymiseen tähtääviä suunnitelmia. Nämä suunnitelmat tehtiin yksilötyönä asiakkaan henkilökohtaisten kiinnostuksen kohteiden ja kykyjen pohjalta.

Hanketoimijoiden keskinäisellä yhteistyöllä pyrittiin myös luomaan portaita kohti opiskelua tai työelämään. Jo ensimmäisenä hanke vuotena annettiin asukkaille mahdollisuus osallistua toimintoihin myös toisen organisaation yksikössä, jolloin annettiin mahdollisuus harjoitella uuteen yhteisöön liittymistä. Asukkailla oli siis mahdollisuus osallistua myös toisen asumisyksikön ryhmään tai käydä matalankynnyksen työtoiminnoissa toisessa asumisyksikössä. Muutamia asukkaita saatiin myös kuntouttavaan työtoimintaan toiseen asumisyksiköön.

Matalan kynnyksen työtoiminnoilla saatiin tuotettua palkkatyöhön verrattavia kokemuksia työn tärkeydestä ja mielekkyydestä. Tässä merkittävimmäksi nousi se, että tarjottavat työtoiminnot olivat oikeasti merkittäviä tehtäviä, jotka jonkun kuuluisi tehdä. Eli vaikka edellä mainittu siivous, aamupalan tekeminen, kiinteistön huoltotehtävät ja muut asumisyksikön arkeen kuuluvat työt. Eräs asukas kommentoi, että toiminnot antoivat mahdollisuuden leikkiä sitä, että oli töissä, tai harjoitella työelämää tai työtehtäviä.

Uudenlaisen organisaatioiden välisen yhteistyön kautta saatiin lisättyä organisaatioiden keskinäistä vuorovaikutusta, yhdistettyä toimintoja, jaettua resursseja sekä tarjoamaan monipuolisempia toiminnan mahdollisuuksia asukkaille. Työntekijät saivat myös enemmän ja monipuolisempaa vertaistukea työhönsä, kun eri organisaatioiden työntekijät jakoivat osaamistaan ja kokemuksiaan. Organisaatioiden kesken pidettiin hankkeen aikana myös vertaisarviointi, joka auttoi myös organisaatioita kehittämään työtään entisestään. Kehittämisen onnistumisen kannalta oli tärkeää myös hankkeeseen osallistuneiden organisaatioiden keskinäinen vertaistuki. Säännölliset tapaamiset antoivat mahdollisuuden ajatusten vaihdolle ja keskinäiselle työnohjaukselle. Yhteistä kehittämistä ja hanke työskentelyä työntekijät kuvaavat muun muassa seuraavasti: ”Verkostoituminen, ja toisilta oppiminen on tärkeää”, ”Saa luotua suhteita muihin toimijoihin, sekä ajatuksenvaihtoa heidän kanssa. Myös uusia ideoita ja vahvistusta sille, että tekee oikeita asioita”.

Hankkeessa käytiin lävitse myös organisaatioiden sisäistä ja keskinäistä arvopohdintaa ja mietittiin mikä muu on elämässä tärkeää, arvokasta ja mielekästä. Työn lisäksi tärkeiksi asioiksi nousivat ihmissuhteet, ja vapaa-aika. Työtoimintojen lisäksi tarjottiinkin siis niitä toimintoja, joissa asukkailla oli mahdollisuus mukavaan yhdessäoloon ja yhteiseen tekemiseen. Yhteisiä tekemisen mahdollisuuksia järjestettiin myös hanketoimijoiden kesken, toteutettiin kaikille hankkeessa mukana oleville asumispalveluyksiköille yhteisiä tutustumiskäyntejä ja vapaa-ajan vietto mahdollisuuksia. Uutena innovaationa otettiin myös pilotti luonteisesti vapaaehtoisia mukaan toimintojen toteutukseen. Kun vapaaehtoisia käytettiin resurssina vapaa-ajan toimintojen toteutuksessa, saatiin asukkaille tarjottua vapaa-ajan viettomahdollisuuksia

ilman että henkilöstöresursseja sidottiin tähän toimintaan. vapaaehtoisten laajempi käyttäminen asunnottomien sosiaalityössä voisi olla tulevaisuuden haasteena asunnottomuus kentällä työskenteleville.

3.2 Asukkaiden kokemuksia

Toimekas-hankkeessa mukana olleille asukkaille tehtyjen kyselyiden (Liite 5) mukaan asukkaat ovat kokeneet, että Toimekas-hankkeessa järjestettävä toiminta on auttanut heitä pääsemään irti normaalista arjesta, on mielekästä ajankulua, mukavaa yhdessä oloa, innostavaa ja motivoivaa tekemistä, sekä mahdollisuus oppia uusia asioita tai kehittää vanhoja taitoja. Suurin osa (45 %) koki järjestettävän toiminnan olevan ennen kaikkea mukavaa yhdessä oloa ja valitsi tämän vaihtoehdon kyselylomakkeesta, kun heiltä kysyttiin mitä järjestettävä toiminta heidän mielestään on. Vain kahdelle prosentille toimintoihin osallistuminen oli keino ansaita rahaa.

Yhteisiin toimintoihin osallistuminen puolestaan on asukkaiden mielestä auttanut ajan kulumisessa ja antanut kokemuksen siitä, että on osa yhteisöä. Asukkaat kertovat myös, että päihteiden käyttö on vähentynyt osallistumisen myötä. Osallistumisesta saa asukkaiden mukaan kokemuksen siitä, että tekemilläni asioilla on merkitys ja olen tärkeä, ylittää itsensä, on mukana jossain, oppii uusia asioita ja kehittää vanhoja taitoja. 64% piti vastausvaihtoehdoista tärkeimpänä asiana sitä, että osallistuessaan toimintoihin saa kokemuksen siitä, että on osa yhteisöä.

Lisäksi asukkaat kertoivat, että oli hienoa tutustua niihin ihmisiin, jota asumisyhteisössä asuu, saa mielen virkeyttä ja on ollut mahdollisuus toteuttaa itseään. Tärkeänä koettiin myös se, että saa olla oma itsensä, tulee arvostetuksi ja kuulluksi ja ollaan ihmisenä ihmiselle.

Hankkeessa toteutetut arkielämän toiminnot ovat synnyttäneet motivaatiota ja voimaantumista. Näiden kokemusten kautta on mahdollistunut oman elämänhallinnan lisääntyminen, mielekkään arjen sekä osalla myös päihteiden käytön vähenemisen.

Toimekas-hankkeen yhtenä tavoitteena oli asukkaiden toimintakyvyn ja työllistymisedellytysten lisääminen ja ylläpitäminen. On tärkeää, että ihminen itse löytää elämäänsä niitä asioita ja arkielämän toimintoja, jotka hän kokee mielekkäiksi. Monesti asunnottomilla arkielämän sisältö on muodostunut vallitsevien olosuhteiden sanelemaksi. Kun asunnottomuus on saatu poistettua voi ihminen pysähtyä miettimään niitä merkityksiä, joita hän omalle elämälleen asettaa.

Omaa arkielämää on mahdollista muuttaa mielekkään toiminnan kautta. Vaikka päihteiden käytön tilalle tarjotaan vaihtoehtoisia toiminta malleja, voi ihminen itse valita, miten arkensa viettää. Tarjottujen vaihtoehtoisten mielekkäiden arkielämän toimintojen kautta ihminen kehitty omia toimintaedellytyksiään käyttäen. Myös tiedot ja taidot kehittyvät. Tämä puolestaan saattaa edelleen kehittää ihmisen toimintavalmiuksia, voimavaroja ja elämän hallinnan tunnetta. Kehitetyillä ja toteutetuilla toiminnallisilla menetelmillä kyettiin siis herättämään ja vahvistamaan yksilön sisäisiä resursseja. Toimekas-hankkeessa on asunnottomien asumispalveluyksiköissä harjoiteltu yhdessä sitä, miten oma arkielämä saadaan mielekkäiksi ja millaista toimintaa tämä mielekkyys edellyttää.

3.3 työntekijöiden näkemyksiä

Työntekijöille tehdyn kyselyn mukaan työntekijät saivat yhteisistä toiminnoista samoja merkityksiä, kun asukkaatkin. Yhdessä toteutetut toiminnot olivat myös työntekijöille mielekästä ja motivoivaa tekemistä, keino kehittää itseään ja oppia uusia taitoja sekä mukavaa yhdessä oloa. 31% vastaajista koki toimintojen olevan mukavaa yhdessä oloa. Lisäksi työntekijät kokivat, että yhteisen tekemisen ja työskentelyn lomassa saa hienosti vakaviakin keskusteluja asukkaiden kanssa, asumisyksiköiden koettiin rauhoittuneen, kun yhteisiä toimintoja oli aloitettu ja toteutettu, yhteisöllisyys lisääntyi ja yhdessä toimiminen helpottui. Asukkaita oppi tuntemaan paremmin, samoin kuin kollegoita. Toimekas-hanke on mahdollistanut laajemman verkostoitumisen ja oman työn kehittämisen. Työntekijöiltä tuli myös palautetta siitä, että asukkaat ovat olleet yllättävän innokkaita osallistumaan ja sitoutuneet toimintoihin.

Työntekijöiden mielestä ilmapiiri asumisyksiköissä oli hankkeen myötä parantunut. Hyvän ilmapiirin voidaan katsoa myös omalta osaltaan tukevan motivoitumista ja voimaantumista. Toimekas-hankkeessa tavoitteeksi asetettiin asukasosallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden vahvistaminen. Ihmisen voimaantumista tukee oleellisesti sellainen ympäristö, jossa ihminen kokee luottamusta, hyväksyntää, kannustusta ja tasa-arvoisuutta. Asumispalvelu yksikön yhteisön sekä siihen kuuluvien ihmisten tuen merkitys antaa asukkaille mahdollisuuksia elämäntapojen muutokseen sekä mielekkään arkielämän rakentamiseen. Työntekijöiden tuleekin omalla työpanoksellaan panostaa siihen, että yhteisön ilmapiiri saadaan luotua hyväksi ja turvalliseksi, ja että jokainen yhteisön jäsen kokee olevansa yhteisössä osallisena. Kun yhteisön jäsen kokee itsensä merkitykselliseksi ja tärkeäksi, antaa se hänelle mahdollisuuden oman elämäntilanteen arvioimiseen ja uudenlaisen arkielämän rakentamiseen. Tällä työskentelyllä saavutetaan osallisuuden ja voimaantumisen kokemuksia. Tällöin asukkaat kokevat osallisuutta ja kokemusasiantuntijuus huomioidaan yhteisössä.

Toimekas hankkeen avulla saatiin myös lisättyä henkilökunnan työtehtäviin mielekkäiden ja luovien työ- ja toimintatapojen kehittämistä ja toteuttamista sekä sitä kautta kyettiin lisäämään työtyytyväisyyttä.

Osallisuuden kokemus on yhtä tärkeää niin asukkaille kuin henkilökunnallekin, kun työntekijät kokevat olevansa osallisena yhdessä toteutettavissa toiminnoissa, työhyvinvointi lisääntyy. Työntekijöistä 31% koki, että toimintoihin osallistuessaan he saavat kokemuksen siitä, että he ovat osa yhteisöä. Kun työntekijät sitoutuvat omaan työhönsä voidaan asumisyksikössä saada aikaan sellainen ilmapiiri, että se tukee asukkaita heidän muutospyrkimyksissään sekä edistää asiakkaiden voimaantumista. Voimaantuminen mahdollistaa asukkaita ymmärtämään sen, että juuri minä olen ihmisenä tärkeä ja elämälläni on tarkoitus.

3.4 Hankkeen merkitys

Kun mietitään Toimekas-hankkeen merkitystä, voidaan sitä lähestyä asukkaissa tapahtuneen muutoksen kautta. Muutoksella tarkoitetaan sitä muutosta, johon hankkeella pyrittiin: Yhdessä parempaan arkeen! Jos hankkeessa tehty työ on ollut vaikuttavaa tai merkittävää, on se aiheuttanut muutoksia asumispalveluyksiköissä asuvien ihmisten arjessa. Erilaisilla hankkeessa kehitetyillä toiminnoilla on pyritty kehittämään asukkaiden sosiaalisia, fyysisiä ja psyykkisiä suoriutumisedellytyksiä. Kehittämistehtävänä onkin ollut luoda sellaisia toimintoja ja sellaista yhteenkuuluvuutta, että asukkaat osallistumisensa lisäksi olisivat myös osallisena asumisyhteisön toiminnassa. Kun asukkaat on saatu Toimekas-hankkeessa olemaan osallisena niin kehittämistyössä kuin eri toiminnoissa, ovat he ryhtyneet luottamaan itseensä ja omiin voimavaroihinsa. Osallisuus ja voimaantuminen ovat toisilleen läheisiä käsitteitä. Voimaantuminen voidaan nähdä toimintavoiman kasvuna, jolloin ihmisen vaikutusmahdollisuudet omaan arjen hallintaan kasvavat.

Jos Toimekas-hankkeen tuloksia tarkastellaan Richard M. Ryanin ja Edward L. Decin luoma itseohjautuvuusteorian (self-determination theory) valossa, voidaan ajatella, että mahdollisuudet hyvään elämään ovat hankkeen myötä kasvaneet. (Psychological Inquiry 2000). Teorian mukaisia ihmisen kolmea perustarvetta; omaan elämään vaikuttamista, kokemusta omasta kyvykkyydestään ja yhteenkuuluvuuden tunnetta on kyetty Toimekas-hankkeen aikana paitsi luomaan niin myös tukemaan. 16% prosenttia asukkaista kertoi osallistuessaan toimintoihin saavansa tunteen siitä, että heidän tekemillään asioilla on merkitystä. Samoin 39% työntekijöistä kertoi osallistuessaan toimintoihin saavansa tunteen siitä, että heidän tekemillään asioilla on merkitystä. Asukkaiden sekä työntekijöiden mukaanotto hankkeen kehittämistyöhön on antanut heille mahdollisuuden vaikuttaa ja olla osallisena. Toimintoihin osallistuessaan sekä työntekijät että asukkaat ovat saaneet kokemuksia kyvykkyydestään ja toimintavoiman kasvusta. Yhteinen toiminta ja vuorovaikutus ovat tukeneet yhteisöllisyyden kasvua ja saanut aikaan yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Asunnottomana ollessaan asunnottomuus ja siihen mahdollisesti liittynyt päihteiden käyttö olivat estäneet asukkaita mahdollisesti elämästä mielekästä arkielämää ja tekemään valintoja. Päivittäiseen arkeen oli liittynyt toimintoja, joilla varmistettiin seuraavan yön yöpymispaikka eikä mielekäs toiminta suurimmalle osalle heistä ollut mahdollista.

Myöskään oman elämän hallitseminen, arkipäivän toimintojen suunnittelu, vaikuttaminen tai rutiinit eivät olleet mahdollisia. Toimekas-hankkeen myötä asumisyksikössä asuville ihmisille tarjottiin vaihtoehtoisia tapoja arjen rakentamiseen, toistuvia rutiineja sekä mielekästä tekemistä. Tämä on edesauttanut monia asukkaita rakentamaan arkielämänsä päihteettömyyttä tukevaksi. Lisäksi toiminnoilla arkeen on saatu selkeä päivärytmi ja mitä tärkeintä itselle mielekäs ja tärkeä rooli siinä yhteisössä, jossa elää.

Toimekas-hankeella on siis kyetty vaikuttamaan asukkaiden elämänlaatuun sekä mielekkään arkielämän lisääntymiseen. Jos hankkeen onnistumista lähestytään vaikuttavuuden arvioinnin näkökulmasta, voidaan ajatella, että hankkeessa tehty työ on ollut vaikuttavaa koska se on aiheuttanut muutoksen asukkaiden elämäntilanteeseen sekä työntekijöiden ja organisaatioiden toimintaan.

Uusista toiminnoista ja tehtävistä asukkaat ja työntekijät ovat saaneet osallisuuden ja voimaantumisen kokemuksia. He ovat olleet osallisena kehitystyössä ja tunteneet kuuluvansa johonkin, joka on kohottanut itsetuntoa ja tuonut uskoa elämään. Vain ottamalla asukkaat mukaan kehitystyöhön ja toimintoihin, saadaan asukkaalle kokemus siitä, että hän on merkityksellinen ja tärkeä. Samoin organisaatioissa tapahtuvan kehittämistyön onnistumismahdollisuuden kasvavat, kun työntekijät saadaan innostumaan ja sitoutumaan kehittämisestä. Toimekas-hankkeessa kehitetyt toiminnot, rakenteet ja yhteisöllisyys auttavat näitä ihmisiä rakentamaan elämänsä myös asumisyksiköstä eteenpäin muutettaessa.

Oleellista on myös ollut hankkeessa mukana olleiden työntekijöiden sitoutuminen. Työntekijöiden sitoutuessa kehittämiseen ja uusien toimintojen luomiseen, on saatu aikaan ilmapiiri, jolla on tuettu asukkaiden elämänhallintaa sekä toimittu välillisesti asukkaiden voimaannuttajina. Työntekijöiden perinteiset roolit ja asenteet eivät muutu hetkessä. On tärkeää antaa työntekijöille aikaa tähän prosessiin sekä pitää yllä avointa keskustelua toimintatapojen muutoksesta. Yhdessä asukkaiden kanssa kehittämällä ja toimimalla keskinäiset suhteet muodostuvat tasa-arvoisimmiksi ja vastavuoroisemmiksi. Tässä prosessissa kehittyvät kaikkien kommunikointi ja vuorovaikutustaidot. Kun asumisyksikössä päästää tähän tasa-arvoiseen ja luottamukselliseen ilmapiiriin edesauttaa se kaikkien jäsentensä voimaantumista ja lisää heidän itse arvostustaan. Kun koetaan olevansa osa jotain yhteisöä, tehdään mielellään asioita yhteisön eteen. Turvallisessa yhteisössä uskalletaan myös luottaa omaan itseen ja omiin voimavaroihin. Tällaisilla korjaavilla kokemuksilla voidaan saada asukkaille niitä eväitä, joilla hän voi pärjätä myös itsenäisessä asumisessa ja toisaalta jatkaa asumistaan asumispalveluyksikössä eläen mielekästä elämää. Ehkä hankkeen vaikuttavuus näkyy toimintojen ja toimintatapojen muutoksena, tai niin kuin yksi asukas sanoi; Hymyinä asukkaiden ja työntekijöiden kasvoilla.

LÄHTEET

Dahl P. & Hirschovits T. 2002. Tästä on kyse - tietoa päihteistä. Helsinki : YAD, Youth Against Drugs.

Deci, Edward L. & Ryan, Richard M.: The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 2000, nro Vol. 11, No. 4, s. 227–268. Lawrence Erlbaum Associates, Inc. [Artikkelin verkkoversio \(pdf\)](https://users.ugent.be/~wbeyers/scripties2012/artikels/The-what-and-why-of-goal-pursuits.pdf) luettu 25.10.2019 (englanniksi)
<https://users.ugent.be/~wbeyers/scripties2012/artikels/The-what-and-why-of-goal-pursuits.pdf>

Hinkka T., Koivisto J., Haverinen R. 2006. *Kartoittava kirjallisuuskatsaus sosiaaliseen kuntoutuksen työmuodoista ja niiden vaikutuksista*. Stakes.

Inkinen M., Partanen A. & Sutinen T. 2000. Päihdehoitotyö. Hygienia.

Kujala E., 1996. Osallisuus omaan hoitoonsa. Hoitotyöpalvelujen käyttäjien kokemuksia perusterveydenhuollossa. Pro gradu-tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kuronen M., 2004. Valtaistumista vai voimavaraistumista - Feministisiä näkökulmia empowermentiin sosiaalityön käsitteenä ja käytäntönä. Teoksessa M. Kuronen, R.Granfelt, L.Nygvist & P.Petrelus (toim.). Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityöntutkimuksen 3. vuosikirja. Jyväskylä: PS kustannus, 277-296.

Liikkanen M. 2009. Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Gaudeamus

Rintamäki K. 2016. Työ arjessa : Työn kokemus suomalaisten arkielämässä 2000-luvulla. Akateeminen väitöskirja. Turun Yliopiston julkaisuja.

Särkelä A., 2001. Välittäminen ammattina. Helsinki: Vastapaino.

Somerkivi P., 2000. Olen verkon silmässä kala - Vammaisuus, kuntoutuminen ja selviytyminen sosiaalisen tuen verkostoissa. Sosiaalitieteiden laitos. Vammaistutkimusyksikkö. Kuopion yliopisto.

Tuloverolaki 92:n § 23. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921535>. Luettu
15.10.2019

ASUKASKYSELY TOIMINTAAN OSALLISTUMISESTANIMI JA HUONEEN NUMERO:

Olisitko kiinnostunut Sininauha Oy:n asumisyksiköiden ja Sininauhasäätiön hankkeiden järjestämästä harrastustoiminnasta? Ympyröi kiinnostustasi kuvaava hymiö.



Millainen harrastustoiminta tai yhteiset vierailukohteet sinua kiinnostaisi seuraavista:

Liikunta (mitä?), hyvinvointiryhmä

Taide/askartelu/savityöt

Tietokoneen käytön harjoittelu

Leffaillat talon sisällä tai leffateatterissa

Uusix-vertaiden toimintaan tutustuminen

Muut retket tai tutustumiskohteet

jokin muu, mikä? Voit ehdottaa meille mitä tahansa ideaa.

KIITOS AJASTASI JA VASTAUKSISTASI!

KYSELY TOIMEKKAAN –HANKKEEN TYÖNTEKIJÖILLE

Ryhmäsi on/ ovat

- o keittiöryhmä
- o kiinteistöryhmä
- o kokkikerho
- o siivousryhmä
- o puutarharyhmä
- o ympäristöryhmä

Millaisena koet ryhmien vetämisen? Voit myös selittää vastaustasi jos haluat.

pakollisena työtehtävänä
kehittämisenä

mukavana vaihteluna

työpaikan

Mielestäsi ryhmä toimii työntekijöiden kanssa (1= todella huonosti, 2= huonosti, 3= välttävästi, 4= hyvin, 5= todella hyvin)

1

2

3

4

5

Mielestäsi ryhmä toimii asukkaiden kanssa (1= todella huonosti, 2= huonosti, 3= välttävästi, 4= hyvin, 5= todella hyvin)

1 2 3 4 5

Mikä ryhmässäsi toimii hyvin?

Mikä on haasteellista?

Mihin toivoisit apua/ tukea/ muutosta ajatellen ryhmien vetämistä?

Saatko tarpeeksi apua muilta työntekijöiltä ja jakautuuko työt ryhmän sisällä tasaisesti? Jos ei, niin mitä ajattelet syyksi ja mikä tähän olisi ratkaisu?

Miten suunnittelu ja varsinainen työtoiminta kohtaavat? Tuleeko äkillisiä muutoksia usein?

Pystytkö vaikuttamaan työtoiminnan sisältöön ryhmässäsi? (1= todella huonosti, 2= huonosti, 3= välttävästi, 4= hyvin, 5= todella hyvin)

1 2 3 4 5

Jos et, minkä ajattelet olevan syyn?

Millaiset ovat voimavarasi tällä hetkellä vetää ryhmiä oman työsi ohella? (1= todella huonosti, 2= huonosti, 3= välttävästi, 4= hyvin, 5= todella hyvin)

1 2 3 4 5

Mikä voisi tukea jaksamistasi?

Vapaa sana, terveiset, risut ja ruusut jne

KIITOS AJASTASI JA HYVÄÄ TYÖPÄIVÄN JATKOA! 😊

KYSELYYN VASTANNEEN

NIMI: _____

ASUMISYKSIKKÖ: _____

MIKÄ SAI MINUT TULEMAAN X:N TOIMINTAAN? (VOIT VALITA USEITA VAIHTOEHTOJA)

- Aiempi kokemus vastaavanlaisista toiminnoista
- Työkokemus
- Halusin kokeilla uutta
- Koulutus
- Uuden harrastuksen aloittaminen
- Halusin tekemistä
- Tekeminen tukee päihteettömyyttäni
- Kaveri houkutteli
- Arvostan itse tehtyjä asioita
- Minut velvoitettiin tulemaan
- Haluan oppia
- Uteliaisuus
- Halusin tutustua uusiin ihmisiin
- Aika kuluu nopeammin
- Muu syy, mikä: _____

MIKÄ VÄITTÄMISTÄ KUVAA PARHAITEN KIINNOSTUSTANI TOIMINTAA KOHTAAN? (YMPYRÖI YKSI)

5 Olen todella kiinnostunut X:n toiminnasta

4 Olen hieman kiinnostunut toiminnasta

3 Saatan kiinnostua tulevaisuudessa

2 En ole kovin kiinnostunut toiminnasta

1 En ole lainkaan kiinnostunut

KYSELYYN VASTANNEEN

NIMI: _____

ASUMISYKSIKKÖ: _____

MILLAISET ASIAT ON VAKUTTANEET SIIHEN, ETTEN OLE LÄHTENYT X:N TOIMINTAAN? (VOIT VALITA USEITA VAIHTOEHTOJA)

- Aiempi kokemus vastaavanlaisista toiminnoista
- Minulla on riittävästi muuta tekemistä
- Terveystilani vuoksi
- Kulkeminen on hankalaa
- En tiedä mitään X:n toiminnasta
- Ajankohdat eivät sovi minulle

- Toiminta ei kiinnosta minua
- Minulla on liikuntarajoite
- En halua osallistua ryhmiin
- Muu syy: _____

Haluan lähteä tutustumaan X:n toimintaan ja minulle sopii, että ohjaaja ottaa minuun yhteyttä

MIKÄ VÄITTÄMISTÄ KUVAA PARHAITEN KIINNOSTUSTANI TOIMINTAA KOHTAAN? (YMPYRÖI YKSI)

- 5 Olen todella kiinnostunut X:n toiminnasta
- 4 Olen hieman kiinnostunut toiminnasta
- 3 Saatan kiinnostua tulevaisuudessa
- 2 En ole kovin kiinnostunut toiminnasta
- 1 En ole lainkaan kiinnostunut

Liite 3 b

KYSELY TYÖTOIMINTAAN OSALLISTUJALLE

Suomen Pelastusarmeijan säätiö Sr on mukana Y-säätiön koordinoimassa usean palveluntuottajan yhteisessä TOIMEKAS-hankkeessa, jonka tavoitteena on luoda matalan kynnyksen työtoiminnan ja arjen mielekkääseen tekemiseen kannustava malli asunnottomien asumispalveluihin. Hankkeen tavoitteena on tukea entisten asunnottomien osallisuutta yhteiskuntaan, parantaa työllistymisedellytyksiä ja selvittää työllistymis- ja kuntoutuspolkuihin liittyviä kannustinloukkuja sekä etsiä ratkaisuja niihin. Kolmivuotinen hanke käynnistyi 1.3.2017 ja siinä on mukana Y-säätiö (koordinoija), Suomen Pelastusarmeijan säätiö, Helsingin Diakonissalaitos, Helsingin Vieraskoti ry, Sininauhasäätiö, Vva ry sekä Työterapinen yhdistys.

Suomen Pelastusarmeijan säätiön tavoitteena hankkeessa on mallintaa matalan kynnyksen työtoiminta ja kuvata osallistumiseen liittyviä kannustinloukkuja sekä etsiä niihin ratkaisuja. Tärkeä osa kehittämisprojektia on saada matalan kynnyksen työtoimintaan osallistuvien asiakkaiden ääni kuuluville. TOIMEKAS-hanke on osa Ympäristöministeriön Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmää (AUNE-hanke 2016-2019).

Sukupuoli : mies ____ nainen ____

Ikä: 18-29 vuotta ____

30-62 vuotta ____

63-79 vuotta ____

80 vuotta tai yli ____

Kuinka kauan olet asunut nykyisessä asuinpaikassasi? _____

Mikä on pääasiallinen tulonlähteesi? Toimeentulotuki

Työmarkkinatuki

Eläke

Perustulo

Palkkatulo

Mikäli olet työtön, oletko työtön työnhakija-statusella. Kyllä ____ Ei ____

Lisäkysymys: edellyttääkö te-toimisto sinulta aktiivista työnhakua tai esimerkiksi työvoimatoimiston kurssille osallistumista ym.

Kuinka kauan olet ollut mukana matalan kynnyksen työtoiminnassa? _____

Kuinka kauan ehdit asua asumispalveluyksikössä ennen kuin hakeuduit työtoimintaan?

Milloin olet ollut viimeksi mukana työelämässä? _____

Osallistun työtoimintaan: _____

Joka arkipäivä _____

3-4 kertaa viikossa _____

1-2 kertaa viikossa _____

Seuraavaksi alla on väittämiä liittyen työtoimintaan. Valitse sopivin vastausvaihtoehto:

1 = täysin eri mieltä, 2 = osittain eri mieltä, 3 = en osaa sanoa, 4= osittain samaa mieltä, 5 = täysin samaa mieltä

Osallistun työtoimintaan vain työosuusrahan vuoksi	1	2	3	4	5				
Työtehtävät ovat innostavia ja motivoivia				1	2	3	4	5	
Työtoiminnassa tunnen kuuluvani yhteisöön				1	2	3	4	5	
Koen olevani tärkeä osa työtoiminnan yhteisöä	1	2	3	4	5				
Tekemälläni työllä on merkitystä				1	2	3	4	5	
Minulle on löytynyt itselleni sopivia työtehtäviä	1	2	3	4	5				

Oletko ajatellut joskus palaavasi työelämään tai työvoimatoimiston palveluihin? Jos et, niin miksi?

Haluatko sanoa vielä jotain työtoiminnasta?

Tuhannet kiitokset kyselyyn vastaamisesta!

Liite 4

KYSELY TYÖTOIMINNAN ULKOPUOLELLA OLEVALLE ASUKKAALLE

Suomen Pelastusarmeijan säätiö sr on mukana Y-säätiön koordinoimassa usean palveluntuottajan yhteisessä TOIMEKAS-hankkeessa, jonka tavoitteena on luoda matalan kynnyksen työtoiminnan ja arjen mielekkääseen tekemiseen kannustava malli asunnottomien asumispalveluihin. Hankkeen tavoitteena on tukea entisten asunnottomien osallisuutta yhteiskuntaan, parantaa työllistymisedellytyksiä ja selvittää työllistymis- ja kuntoutuspolkuihin liittyviä kannustinloukkuja sekä etsiä ratkaisuja niihin. Kolmivuotinen hanke käynnistyi 1.3.2017 ja siinä on mukana Y-säätiö (koordinoija), Suomen Pelastusarmeijan säätiö, Helsingin Diakonissalaitos, Helsingin Vieraskoti ry, Sininauhasäätiö, Vva ry sekä Työterapinen yhdistys.

Suomen Pelastusarmeijan säätiön tavoitteena hankkeessa on mallintaa matalan kynnyksen työtoimintaa ja kuvata osallistumiseen liittyviä esteitä sekä etsiä niihin ratkaisuja. Tärkeä osa kehittämisprojektia on saada matalan kynnyksen työtoimintaan osallistuvien asiakkaiden ääni kuuluville. TOIMEKAS-hanke on osa Ympäristöministeriön Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE-hanke 2016-2019). Tärkeä osa hanketta on myös kuulla niiden asukkaiden näkemyksiä, jotka eivät ole osallistuneet tai eivät enää osallistu työtoimintaan, joten vastauksellasi on merkitystä.

Sukupuoli : mies ____ nainen ____

Ikä: 18-29 vuotta ____

30-62 vuotta ____

63-79 vuotta ____

80 vuotta tai yli ____

Kuinka kauan olet asunut nykyisessä asuinpaikassasi? _____

Milloin olet ollut viimeksi mukana työelämässä? _____

Mikä on pääasiallinen tulonlähteesi? Toimeentulotuki

Työmarkkinatuki

Eläke

Perustulo

Palkkatulo

Oletko joskus osallistunut työtoimintaan? _____

En osallistu asumispalveluyksikön työtoimintaan, koska (voit valita useamman vaihtoehdon)

Minulla ei ole riittävästi tietoa työtoiminnasta, jotta voisin osallistua _____

Terveydentilani vuoksi en pysty osallistumaan _____

Koen, että minulla ei ole riittävästi voimavaroja ryhmässä toimimiseen _____

Työtoiminnasta maksetaan liian vähän _____

Työtehtävät eivät ole riittävän mielenkiintoisia minulle _____

Päihteidenkäytöstäni johtuen en pysty osallistumaan työtoimintaan _____

Minulla ei ole aikaa osallistua työtoimintaan _____

Työtoiminnan aukioloajat eivät sovi päivärytmiini _____

En halua sitoutua mihinkään toimintaan _____

Jokin muu syy?

Oletko ajatellut joskus palaavasi työelämään tai työvoimatoimiston palveluihin? Jos et, niin miksi?

Onko sinulla jotain ideoita tai palautetta työtoiminnalle?

Olisitko kiinnostunut osallistumaan työtoimintaan ja toivoisit työvalmentajan yhteydenottoa?

Kyllä _____ Nimi ja asunnon numero _____

Ei _____

KIITOS KYSELYYN VASTAAMISESTA!

TOIMEKAS-hankkeen seuranta

Lomake täytetään joka kuukausi hankkeen aikana.

1. Kuukausi *

tammi ▾

2. Vuosi *

2017 ▾

3. Yksikkö *

- HDL
- Helsingin Vierakoti
- Pelastusarmeija/Alppikatu
- Pelastusarmeija/Pitäjänmäki
- Sininauhasäätiö
- TTY
- VVA
- Y-Säätiö

4. Toiminto

- matalan kynnyksen toiminto
- kuntouttava työtoiminta
- palkkatukityö
- työkokeilu
- opintopaja
- opiskelu
- työosuusraha
- ryhmät/ryhmävalmennus
- koevapaus
- yhdyskuntapalvelu

5. Toimintaan osallistumisen esteet, kuten kannustinloukut (kuvaa este ja mahdollinen ratkaisu)

^

6. Toimintaan osallistumista edistävät tekijät (kuvaa kannustava tekijä ja idea sen synnystä)

^ ▾

7. Muita huomioita

^

Liite 6

Toimekas-hanke

1. Osallistutko asumisyksikössäsi järjestettävään toimintaan (työtoiminta, ryhmät, retket jne)..

- useamman kerran viikossa
- kerran viikossa
- silloin tällöin

2. Järjestettävä toiminta (työtoiminta, ryhmät, retket jne) on mielestäni ..

- mielekästä ajankulua
- innostavaa ja motivoivaa tekemistä
- mukavaa yhdessäoloa
- keino ansaita rahaa
- mahdollisuus oppia uusia asioita tai kehittää vanhoja taitoja
- jotain muuta mitä?

3. Kun osallistun yhteisiin toimintoihin (työtoiminta, ryhmät, retket jne)

- koen että olen osa yhteisöä
- päihteiden käyttöni on vähentynyt
- opin uusia asioita
- tunnen että tekemilläni asioilla on merkitys
- kykenen kehittämään taitojani
- Muuta? Mitä?

4. Mitä hyvää olet kokenut saaneesi kun osallistut yhteiseen toimintaan (työtoiminta, ryhmät, retket jne)?

5. Mitä huonoa yhteisessä toiminnassa on?

6. Mitä kehitysehdotuksia tai toiveita sinulla on yhteisten toimintojen järjestämisen suhteen?



KIITOS VASTAUKSESTASI!

Toimekas-hanke työntekijät

1. Oletko osallistunut Toimekas-hankkeen toimintaan

- hankkeen aloituksesta asti
- olen tullut mukaan myöhemmin

2. Toimekas-hankkeessa työskentely on ollut

- mielekästä ajankulua
- innostavaa ja motivoivaa tekemistä
- mukavaa yhdessäoloa
- keino ansaita palkkansa
- mahdollisuus oppia uusia asioita tai kehittää vanhoja taitoja
- jotain muuta mitä?

3. Kun osallistun Toimekas-hankkeen yhteisiin kokouksiin, työpajoihin jne

- Koen että olen osa yhteisöä
- opin uusia asioita
- tunnen että tekemilläni asioilla on merkitys
- kykenen kehittämään taitojani
- Muuta? Mitä?

4. Mitä hyvää olet kokenut saaneesi, kun osallistut Toimekas-hankkeeseen?

5. Mitä huonoa Toimekas-hankkeessa on ollut?

6. Mitä kehitysehdotuksia tai toiveita sinulla on?